

СТАНОВИЩЕ

ОТ ПРОФ. Д.И.Н.

РУМЕН ТЕОФИЛОВ ИВАНОВ

**ОТ НАЦИОНАЛНИЯ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ - БЪЛГАРСКА
АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ**

ОТНОСНО

ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЯ НА

**главен асистент ДАНАИЛ ДИМИТРОВ ПЕТРОВ (ШУМЕНСКИ
УНИВЕРСИТЕТ „КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ“, ФАКУЛТЕТ „ХУМАНИТАРНИ
НАУКИ“, КАТЕДРА „История и археология“)**

НА ТЕМА

„АНТИЧНИ ПЪТИЩА В ЛУДОГОРИЕТО (IV В.ПР.Н.Е. – VI В.ОТ Н.Е.)“

Познавам повече от 10 години перипетиите на колегата Данаил Петров по пътищата на днешна Северна България. Надявам се този път походът да е с успешен завършек. Темата е избрана правилно и навременно (с помощна на доц. Митко Маджаров).

Работата се състои от Увод, Три глави, Заключение, Приложение, Списък на използваната литература (общо 223 стр.).

Хронологическият обхват е много голям - десет столетия. Използвани са естествено няколко методи на изследване: по стара история, археология, нумизматика и епиграфика, сведения на пътешественици по времето на Османското господство. Направени са съответните обхождания на място.

Несъмнено пътната мрежа не се разглежда самостоятелно, а е свързана със селищата край нея, с принадлежащите надгробни могили, некрополи, които са установени край артериите.

През римската епоха провинция Мизия/Долна Мизия е една от най-слабо урбанизираните в римския свят. Лудогорието е още по-слабо усвоено. Поради това тази тема е важна, защото авторът е събрал и интерпретирал всичко, което е известно досега. Положението навярно се подобрява малко, когато се образува Източната римска империя и тези земи са гранични и буферни за Константинополис.

Авторът дава локализация на две пътни станции и селище: Рубиста (с.Висока поляна край Шумен) на пътя Сексагинта Приста - Марцианополис ; Пимаза (до град Разград при с. Благоево).

Напоследък подробно с пътната мрежа из нашите земи се занимават няколко души: големи монографии на Михаел Вендел и Митко Маджаров, множество важни статии на Сергей Торбатов, Иван Христов, Венелин Бараков, а сега и дисертацията на Данаил Петров. Първите трима дават класификация на видовете пътища. Тя не е еднозначна, въпреки античните сведения. Дори и в древния Рим едва ли е била унифицирана само в рамките на главни и второстепенни, или обществени и частни пътища. Смята се, че в завладените провинции основната категория са военните пътища.

Обаче значението на термина *via militaris*, който се среща в изворите от Републиката до късната античност, не е получил напълно изяснена дефиниция до днес. Според А.Kolb 2004 *viae militares* принадлежат към обществените - *viae publicae*. Принципно вие милитарес имат политическо и стратегическо значение. В тях трябва да виждаме главните свързващи пътища на Империята.

Отбелязано е, че М.Маджаров за първи път прави хронологическа структура на пътната мрежа от двете страни на Балкана (в Мизия/Долна Мизия и Тракия). При тази трудна материя основен критерий за обособяване на важните строителни периоди са епиграфските надписи – строителни надписи и крайпътни колони. За жалост от начина на строеж не можем точно да идентифицираме дейност точно при даден император, а много по-общо. Тази периодизация приемам за пътища с направление север-юг (вертикални). Те касаят и двете провинции. Обаче при хоризонталните

запад-изток (по-добре така да се споменават, а не изток-запад) нещата стоят по друг начин. Двете провинции имат по-скоро самостоятелна политика. Поради това най-ранният етап не може да бъде при Нерон, па малко по-рано. Западно от р.Тимок, в района на Железни врати има три надписа на латински език. Строителни вексилации на IV Скитски и V Македонски легион строят Крайдунавския път – в края на управлението на Тиберий и ранноклавдиево време. Вероятно отсечки от пътя се изграждат в нашите земи при Клавдий, но може и по-рано, ако пътят се строи на сектори, които после се свързват (а това не знаем досега). Освен 6-те главни периода, има според мен, поне още една дюза второстепенни. Това лесно се проследява от текстовете на милиарните колони. По нашите земи има много транзитни и официални дълги посещения на императори и тяхната свита (напр. в момента ми идват на прима виста визитите на Хадриан, Септимий Север, Юлия Домна, Каракала, Гета, Диоклециан и др.). Деций пък извършва ремонтна дейност в близката до Лудогорието област Малка Скития (по-късно – между 286-293 - провинция Скития). Покрай тези събития се правят основни ремонти на отсечки, издигат се нови пътни колони, буквите се боядисват в червени, или пък старите милиарни се реновират и текстовете се заменят имената на новите принцепси на Рим.

Данаил Петров добре познава ситуацията в Лудогорието през елинистическата епоха, колкото и малко да има материал от този район на Гетското царство. Авторът разглежда областта на три части: Лудогорски възвишения, Лудогорско плато и хълмисто Лудогорие. През античността този район е в обсега на гетите. На базата на археологически резултати и лични обхождания са очертани пътните трасета, доколкото е могъл. Става дума за големи пътеки и черни друмове, използвани предимно като „кервански пътища“. През римската епоха и особено през Късната античност има тенденции към промяна на начина на строителство. През тази епоха важно място заема столицата на гетския владетел Дромихет – Хелис, в района на Сборяново край Исперих.

Тези пътища са второстепенни, но могат да се категоризират и като провинциални и междупровинциални (стр. 6-7) (Сексагинта Приста – Марцианополис (в Долна Мизия), Абритус – Кабиле (Долна Мизия – Тракия, Втора Мизия – Тракия към диоцеза Тракия) по посока Адринаполис (Едирне), Дуросторум – Деултум (Долна Мизия -Тракия, след това Втора Мизия – Хемимонтус). Дуросторум – Никополис ад Иструм (Долна Мизия – Тракия, после само във Втора Мизия). Четвърти път не минава покрай Абритус, а недалеч от него – Дуросторум – Деултум, който има и продължение на юг и се явява като много важен (според М.М). Трасето е дадено през всички известни села и местности, не само на територията на областите Разград, Търговище и Шумен, но и от тяхното начало или край (Русенско, Силистренско, Варненско и т.н.).

Несъмнен е фактът, че Абритус е основен кръстопът в Лудогорието през I-VI век. Коментиранияте пътища, преминаващи покрай Абритус, са с направление север-юг.

Авторът познава и широки пътеки с локално значение, свързващо селата в района.

Може би авторът трябваше да даде някакво мнение или да изкаже хипотеза, защо при Абритус има настанени ауксилиарна част (поне три кохорти през епохата на Принципата). Във вътрешността на Долна Мизия има само два военни центъра - Монтана и Абритус. В първия случай нещата са лесно обясними с важните залежи в района и добиването на златоносен пясък в реките там. При Абритус положението е комплицирано – този район не е гъсто заселен, на мене не са ми известни размирици на населението, мястото отстои на 100 км от Сексагинта Приста и на малко повече от Дуросторум и Марцианополис и Одесус. Тук няма проходи за контролиране.

Още преди 20 години изказах мнението, че кастелът на военните части при Абритус не бива да се търси в м. Хисарлъка, а долу в ниското на източния бряг на Бели Лом (на такова мнение са и колегите от РИМ-Разград). На Хисарлъка, според досегашните археологически изследвания, е късноантичния град и християнски център. Не знам

къде е било и тракийското селища от IV в.пр.н.е. насетне !? (стр.139-140).

Както и по-рано, така и сега се забелязват грешки при изписването на латински имена и термини: Дапикс, не Дапиг (31); praetorium, не pretorium (112); Dimum, не Dimun (118), Histria, не Histrus (118), Dionysopolis, не Dyosinopolis, Apollonia Pontica, не Apollonia (защото има много селища с това име), Perinthos, Perinthus, не Perintus, Philippopolis, не Philipopolis (119), Thessalonika, Thessaloniki, Tessalonice (119, 120, 122) (научният консултант е класик и трябваше да коригира тези неща).

На стр.147 са дадени текстовете от две крайпътни колони от с.Тополите и от Варна. Има много изписани думи с правописни грешки (неправилни думи: Odessosorum, Pertinax, tribunitia potetati, caesar) .

Д.Петров е събрал и анализарал всичкия известен нему материал за Лудогорието през елинистическата, римска епоха и късната античност.

С това трябва да се постави началото на поредица от обобщаващи трудове за бита, културата и религията в този район.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ ПРЕПОРЪЧВАМ НА ПОЧИТАЕМОТО ЖУРИ ДА ПРИСЪДИ НАУЧНАТА И ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СТЕПЕН „ДОКТОР“ НА ГЛАВЕН АСИСТЕНТ ДАНАИЛ ДИМИТРОВ ПЕТРОВ ОТ КАТЕДРАТА ПО СТАРА ИСТОРИЯ И АРХЕОЛОГИЯ КЪМ ШУМЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ.

СОФИЯ, 7 АПРИЛ 2014 Г.

РУМЕН ТЕОФИЛОВ ИВАНОВ